

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
LÉTKÉRDÉS

A SZÉPSÉG MISZTÉRIUM

Egy átlagos ember élete során rengeteg dolgot lát és nevez szépnek, és talán soha nem gondol bele, hogy amikor a szépség különféle megmutatkozásaival találkozik, valójában a létezés végtelen teljességének és tökéletességének egy-egy villanásával szembesül.

- ◆ Az ember szépnek mondja az eléje táruló természetet – ritka, különleges jelenségeit csakúgy, mint az emberkéz alkotta impozáns alkotások sorát. Szépnek talál szobrokat, festményeket, fülbemászó muzsikákat. De embertársait is képes, önmagát pedig szeretné szépnek látni – dicséri vagy éppen irigylis mások szépségét, a sajátját ápolni igyekezve komoly áldozatokra is képes. Elfogultan, mint a csemetéjét gyönyörűnek látó édesanyja, szépnek, másoknál szebbnek tartjuk szerelmesünket, rokonainkat, barátainkat, akikhez közünk van, azokat a dolgokat – házat, autót, utazást, kedvtelést, tárgyakat – amelyek a mieink, amelyek fontosak nekünk. Ám ha megkérdezik, hogy miért is szép ez vagy az a személy, tárgy, jelenség, már bajba kerülünk, hiszen arra, hogy mi is valójában maga a szépség, módfelett nehéz felelni.

Amikor szépnek, gyönyörűnek mondunk valamit, valakit, döntően személyes benyomásainkra hagyatkozunk. Tetszik nekünk, kedvünkre van, gyönyörködtet, de érezzük azt is, hogy mindez elillanó, múlékony, kérészéletű, mások által vitatható. Ilyen esetekben azt mondjuk valamire: én szépnek látom, ám ezzel azt is elismerjük, hogy ítéletünk érvénye nem terjed túl önmagunkon, érvelnünk kell, hogy – mint bíráló a szépségverseny zsűrijében – meggyőzzünk másokat. Van, aki Rembrandtért, a másik Van Goghért vagy Daliért lelkesedik, Mozart, Schönberg vagy a Beatles zenéje ragadja magával, a balatoni naplemente vagy a csillagos augusztusi égbolt szép a számára, Katában vagy Annában látja a női szépség teljességét. Ám ilyenkor is érezzük azt, hogy személyes tetszésünk mögött kell lennie valamilyen közös alapnak, ami széppé tesz. Maga a szépség igenis létezik, és nem a pillanatjátéka, múló benyomásaink szeszélye csupán.

Arra a kérdésre, hogy mi is ez a titokzatos valami, választ kerestek már a régiek is. A görögök úgy gondolták, a szépség forrása a létezőkben, dolgokban és személyekben is megmutatkozó arány, mérték és szimmetria tökéletessége, magukat az embereket

pedig küllemük és jellemük változatossága mellett az teszi széppé, ha testi és lelki értelemben is rendben, harmóniában vannak önmagukkal. Évezredek alatt a szépség természetének tisztázását az az elemi emberi igény ösztönözte, hogy szép dolgok, szép társak, szép környezet vegye körül, hogy szép legyen az, ami körülötte és benne valódi. Nem változtat ezen az sem, hogy aki szép volt, megcsúnyulhat, ami szép volt, elenyészhet. A szépség kontrasztjaként mindig ott a rút, és mi, emberek is változunk abban a tekintetben, hogy mi a szép számunkra.

Ha a szépség állandó és örök titkát keressük, a görög bölcsező, Platón ideje óta abból kell kiindulnunk, hogy szép az, ami van, ami létezik, akár még vágyaink, álmaink tárgyait is ideértve, hiszen azok is vannak, legalább a képzeletben. Arisztotelész pedig ezt azzal toldotta meg, hogy a szépség az, ami a lelki katarzis, megrendülés élményét kelti bennünk, ami átjár, megérint. A középkorban Szent Tamás ugyanezt úgy fogalmazta meg, hogy „a szépség nem más, mint a lét tökéletessége, teljessége, harmóniája”, amely felé úton van minden és mindenki, ami és aki van. Jól rímelt erre kortársának, Szent Bonaventurának a gondolata is, aki szerint „mindannak, ami létező, van valamilyen formája; mindaz pedig, aminek valamilyen formája van, szépséggel bír.”

A pillanat szépségeire vágó ember számára persze nehéz elfogadni, hogy belső természete szerint a szépség túl van a pillanatnyi benyomások látványpektségének világán, és valami olyan létadottság, amely benne van fűben, fában, a természetben, a tudományban, a technikában, kiváltképpen pedig minden ember életében. A szépség, amelyet egy-egy ihletett pillanatban egy katedrális fenségében, egy dallam harmóniájában, egy arc, egy alak, egy forma tökéletességében, egy természeti tüneményben, egy technikai csodában, tudományos felismerésben, emberi kapcsolataink egy-egy felejthetetlen pillanatában megtapasztalunk, mind abba az irányba mutat, amit Heltai Jenő bölcstapasztalata így általánosít: „az élet szép, tenéked magyarázzam?”

A szépség valójában nem más, mint a létezés csodája, részesedés a Létből, az Igazságból és a Jóságból. Lehetősége szerint minden szép, ami van, és akkor válik egyre szebbé, ha a benne rejlő lehetőségek, képességek, adottságok a természete szerinti teljesség felé közelítenek. Ha pedig ezt belátjuk, akkor megérezzük azt is, hogy a szépség olyan misztérium, titok, örömes boldogságforrás, amely hozzátartozik az ember lényegéhez, és amely a Teljes Valóságnak, a végtelen isteni tökéletességnek a fényét sugározza az életünkbe. ♦